

МІСЦЕВИЙ БЮДЖЕТ ЯК ФІНАНСОВА ОСНОВА РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Карамушка Л.І.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні питання формування місцевих бюджетів як фінансової основи розвитку територіальних громад.

Метою дослідження є розкриття сутності місцевих бюджетів як інструменту соціально-економічного розвитку територій.

Методи дослідження. У роботі застосовано сукупність наукових методів і підходів, у тому числі системний, структурний, порівняльний, факторний методи, що дозволило реалізувати концептуальну єдність дослідження.

Результати роботи. Розкрито сутність місцевих бюджетів як фінансової основи розвитку територіальних громад. Виявлено особливості формування бюджетів місцевого самоврядування в умовах економічних перетворень. Визначено сутність фінансового забезпечення місцевих бюджетів як складової міжбюджетних відносин, яка полягає у використанні сукупності інституційних засад формування місцевих бюджетів з врахуванням ступеню збалансованості фінансових та економічних відносин. На сучасному етапі розвитку бюджетної системи необхідним є підвищення фінансової спроможності місцевого самоврядування, зміцнення власної доходної бази місцевих бюджетів. Розвинуто підходи щодо бюджетного регулювання соціально-економічного розвитку територій, дієвості планування видаткової частини місцевих бюджетів з урахуванням пріоритетних завдань соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Обґрунтовано, що система бюджетних відносин потребує подальшого удосконалення виходячи з динаміки фінансових та соціально-економічних показників розвитку територій на основі якісних стандартів забезпечення місцевого населення достатнім рівнем соціального забезпечення.

Галузь застосування результатів. Місцеві фінанси. Місцеві бюджети у системі міжбюджетного регулювання.

Висновки. Формування місцевих бюджетів у системі бюджетного регулювання є вагомим інструментом реалізації фінансово-економічної політики держави, складовою механізму міжбюджетних відносин, основним важелем соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Бюджетна політика у сфері формування місцевих бюджетів включає заходи, пов'язані із мобілізацією доходів, перерозподілом, використанням, забезпеченням фінансового вирівнювання територіальних та муніципальних суспільних фондів грошових коштів у процесі збалансованого управління бюджетними ресурсами держави. Покращення якісного рівня системи міжбюджетних відносин можливе за умови удосконалення розподілу функцій та повноважень між органами державної влади та місцевого самоврядування на засадах збалансування загальнодержавних і територіальних інтересів. Розмежування видаткових та доходних повноважень повинно базуватись на обґрунтованих засадах, доцільним є удосконалення механізму розподілу міжбюджетних трансфертів для бюджетів місцевого самоврядування. Подальший розвиток системи формування місцевих бюджетів доцільно здійснювати із урахуванням досвіду країн з розвинутою та трансформаційною економікою в частині підвищення ролі власних доходів, збільшення фінансової основи місцевого самоврядування.

Ключові слова: бюджетні відносини, бюджетний процес, доходи місцевих бюджетів, видатки місцевих бюджетів, планування бюджету, соціально-економічний розвиток адміністративно-територіальних одиниць.

МЕСТНЫЙ БЮДЖЕТ КАК ФИНАНСОВАЯ ОСНОВА РАЗВИТИЯ ТЕРРИТОРИАЛЬНЫХ ОБЩИН

Карамушка Л.И.

Предметом исследования являются теоретические и практические вопросы формирования местных бюджетов как финансовой основы территориальных общин.

Целью исследования является раскрытие сущности местных бюджетов как инструмента социально-экономического развития территорий.

Методы исследования. В работе применена совокупность научных методов и подходов, в том числе системный, структурный, сравнительный, факторный методы, что позволило реализовать концептуальное единство исследования.

Результаты работы. Раскрыта сущность местных бюджетов как финансовой основы территориальных общин. Выявлены особенности формирования бюджетов местного самоуправления в условиях экономических преобразований. Определена сущность финансового обеспечения местных бюджетов как составляющей межбюджетных отношений, которая заключается в использовании совокупности институциональных основ формирования местных бюджетов с учетом степени сбалансированности финансовых и экономических отношений. На современном этапе развития бюджетной системы необходимо повышение финансовой способности местного самоуправления, укрепление собственной доходной базы местных бюджетов. Развиты подходы к бюджетному регулированию социально-экономического развития территорий, действенности планирования расходной части местных бюджетов с учетом приоритетных задач социально-экономического развития административно-территориальных единиц. Обосновано, что система бюджетных отношений требует дальнейшего совершенствования исходя из динамики финансовых и социально-экономических показателей развития территорий на основе качественных стандартов обеспечения местного населения достаточным уровнем социального обеспечения.

Область применения результатов. Местные финансы. Местные бюджеты в системе межбюджетного регулирования.

Выводы. Формирование местных бюджетов в системе бюджетного регулирования является весомым инструментом реализации финансово-экономической политики государства, составной механизма межбюджетных отношений, основным рычагом социально-экономического развития административно-территориальных единиц. Бюджетная политика в сфере формирования местных бюджетов включает мероприятия, связанные с мобилизацией доходов, перераспределением, использованием, обеспечением финансового выравнивания территориальных и муниципальных общественных фондов денежных средств в процессе устойчивого управления бюджетными ресурсами государства. Улучшение качественного уровня системы межбюджетных отношений возможно при условии усовершенствования распределения функций и полномочий между органами государственной власти и местного самоуправления на основе сбалансирования общегосударственных и территориальных интересов. Разграничение расходных и доходных полномочий должно базироваться на обоснованных принципах, целесообразным является совершенствование механизма распределения межбюджетных трансфертов для бюджетов местного самоуправления. Дальнейшее развитие системы формирования местных бюджетов целесообразно осуществлять с учетом опыта стран с развитой и трансформационной экономикой в части повышения роли собственных доходов, увеличения финансовой основы местного самоуправления.

Ключевые слова: бюджетные отношения, бюджетный процесс, доходы местных бюджетов, расходы местных бюджетов, планирование бюджета, социально-экономическое развитие административно-территориальных единиц.

LOCAL BUDGET AS FINANCIAL BASIS OF DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES

Karamushka L.I.

Object of research are theoretical and practical issues of local budgets as the financial basis of local communities.

Research objective is disclosure of local budget as a tool for social and economic development areas.

Research methods. The paper applied a set of scientific methods and approaches, including systemic, structural, comparative, factorial methods, allowing to implement conceptual integrity of the study.

Results of work. The essence of local budgets as the financial basis of local communities. The features of the formation of local budgets in terms of economic transformation. The essence of financial security of local budgets as part of intergovernmental relations, which is to use a set of institutional arrangements of local budgets, taking into account the degree of balance of financial and economic relations. At the present stage of the budget system it is necessary to increase the financial capacity of local governments to strengthen their own revenue base of local budgets. Developed approaches to budget management of socio-economic environment, the efficiency of planning the expenditure of local budget priorities based on socio-economic development of administrative units. It is proved that the system of intergovernmental relations needs further improvement based on the dynamics of financial and socio-economic indicators of areas based on quality standards to ensure local people sufficient level of social security.

Scope of results. Local Finance. Local governments in the intergovernmental fiscal regulation.

Conclusions. Formation of local budgets in budget management system is an important tool for implementing financial and economic policy, part of the mechanism of intergovernmental relations, the main lever of social and economic development of administrative units. Fiscal policy in the field of local budgets include activities related to revenue mobilization, redistribution, use, providing financial equalization territorial and municipal public funds of funds in the sustainable management of the budgetary resources of the state. Improving the quality of the intergovernmental system improvement is possible if the distribution of functions and powers between the state and local authorities on the basis of balancing national and regional interests. Separation of expenditure and revenue powers should be based on reasonable grounds, it is reasonable to improve the mechanism of distribution of intergovernmental transfers to local budgets. Further development of the local budgeting advisable to from the experience of developed countries and economies in transition in roles of increasing their own revenues, increasing the financial basis of local government.

Key words: budgetary relations, budgeting, revenues, expenditures of local budgets, budget planning, socio-economic development of administrative units.

Постановка проблеми. Місцеві бюджети є вагомою складовою системи бюджетного регулювання та дієвим інструментом фінансово-бюджетної політики країни. Від якісного рівня формування місцевих бюджетів залежить стан економічної та соціальної інфраструктури адміністративно-територіальних одиниць, у тому числі житлово-комунального господарства, транспорту та зв'язку, закладів освіти, охорони здоров'я, культури, соціально-економічний розвиток регіонів та країни у цілому. В умовах економічних перетворень важливим є удосконалення структури доходної та видаткової частини бюджетів територіальних громад з урахуванням пріоритетів державної фінансової політики на середньострокову перспективу. Вагомими завданнями бюджетного регулювання в Україні на сучасному етапі розвитку є збалансованість бюджетної системи, зміцнення фінансової основи органів місцевого самоврядування, посилення їх впливу на соціально-економічні процеси в країні, удосконалення системи міжбюджетних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед наукових досліджень зарубіжних вчених у сфері суспільних та місцевих фінансів, можна назвати праці М. Афанасьєва [1], Ш. Бланкарта [2], А. Вагнера, П. Самуельсона [10], Дж. Стігліца, В. Танзі, М. Ходоровича.

Питанням формування місцевих бюджетів як інструменту соціально-економічного розвитку присвячені праці вітчизняних вчених: С. Буковинського [3], А. Бурачєнка [4], В. Зайчикової [5], О. Кириленко [8], В. Кравченка [6], І. Луїної [7], А. М'яковського [9], В. Федосова [11], І. Чугунова [12] та інших.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні питання формування місцевих бюджетів як фінансової основи розвитку територіальних громад.

Метою статті є розкриття сутності місцевих бюджетів як інструменту соціально-економічного розвитку територій.

Методи дослідження. У роботі застосовано сукупність наукових методів і підходів, у тому числі системний, структурний, порівняльний, факторний методи, що дозволило реалізувати концептуальну єдність дослідження.

Результати дослідження. Бюджетна система є вагомим інструментом державного регулювання соціально-економічного розвитку суспільства. Останні роки відбувалося послідовне реформування та вдосконалення системи регулювання міжбюджетних відносин. Важливість здійснюваних перетворень визначається запровадженням принципу рівності і справедливості формування місцевих бюджетів, розмежуванням бюджетних повноважень між органами влади різного рівня шляхом раціонального і обґрунтованого розподілу доходів бюджету та забезпеченням фінансовими ресурсами бюджетних видатків відповідно до визначених повноважень. У структурі фінансів місцевого самоврядування основну роль у забезпеченні його матеріальної і фінансової основи відіграють бюджетні відносини. Місцеві бюджети як економічна категорія уособлює відповідний фінансовий механізм, який проявляється у накопиченні грошових фондів, що спрямовуються на задоволення соціально-культурних, побутових потреб територіальної громади. За допомогою місцевих бюджетів відбувається перерозподіл вартості між територіями, галузями господарства, економічної та суспільній сферах.

Місцеві бюджети є одним із важливих інструментів фінансово-економічного регулювання. Основною метою системи міжбюджетного регулювання, яка ґрунтується на сукупності фінансово-економічних взаємозв'язків у сфері формування бюджетних доходів, здійснення видатків бюджету, міжбюджетних відносин є розробка та реалізація збалансованої економічної політики, спрямованої на забезпечення економічного зростання адміністративно-територіальних одиниць та держави в цілому. Рівень власних доходів бюджетів місцевого самоврядування є індикатором соціально-економічного розвитку територій та відповідно відображає ступінь розвиненості підприємництва в регіоні. Аналіз виконання доходної та видаткової частини цих бюджетів дозволяє визначити тенденції розвитку територіальних громад. На сучасному етапі трансформаційних перетворень економіки доцільним є посилення фінансової достатності місцевих бюджетів, запровадження програмно-цільового методу та середньострокового планування бюджетів адміністративно-територіальних одиниць.

На основі дослідження теоретичних основ міжбюджетних відносин розкрито сутність фінансового забезпечення територіальних громад як складової міжбюджетних відносин, яка полягає у використанні сукупності інституційних засад формування місцевих бюджетів з урахуванням ступеню збалансованості фінансово-економічних відносин. Важливим завданням місцевих бюджетів є фінансування суспільних потреб відповідно до функцій певних територіальних громад. Для виконання зазначеного необхідне ефективне планування та раціональне використання бюджетних коштів. Основу бюджетного устрою складають бюджети місцевого самоврядування, тому важливим є поглиблення дослідження сутності інституту місцевого самоврядування. Для підвищення ефективності функціонування цього інституту важливим є посилення фінансової самостійності територіальних громад. Від якості

формування, регулювання та напрямів використання видатків бюджетів місцевого самоврядування залежить рівень економічного зростання регіонів. Важливим є посилення інвестиційної складової місцевих бюджетів шляхом підвищення частки бюджету розвитку в загальній структурі видаткової частини, що сприятиме розбудові соціальної сфери територій та забезпечуватиме умови для інноваційного розвитку територіально-адміністративних одиниць.

Сучасний стан фінансів місцевого самоврядування потребує подальшого удосконалення, відповідно до положень Європейської хартії місцевого самоврядування, було визначено основні засади фінансового забезпечення територій. Запровадження цих засад сприятиме подальшому розвитку фінансової системи країни та дієвої взаємодії державного управління і місцевого самоврядування. Доцільним є посилення політики фінансової децентралізації територій, удосконалення системи міжбюджетного регулювання одночасно потребує оптимізації системи органів державного та територіального управління, врахування принципу субсидіарності бюджетної системи, підвищення дієвості стимулюючої функції місцевих бюджетів. Система міжбюджетних відносин у розвинених країнах постійно трансформується виходячи з стану економічного розвитку країни з використанням відповідних фінансово-економічних інструментів.

З метою підвищення рівня економічної результативності територіального управління необхідним є оптимізація видаткових повноважень місцевих бюджетів, посилення дієвості механізму формування та розподілу міжбюджетних трансфертів з урахуванням особливостей соціально-економічного розвитку, забезпечення фінансової та соціальної стабільності адміністративно-територіальних одиниць. Накопичений світовий досвід у сфері міжбюджетного регулювання показує, що власні доходи місцевих бюджетів становлять незначну частку в загальній структурі доходної частини та в достатній мірі не відповідають видатковим повноваженням місцевого самоврядування, тому додаткове фінансування відповідних бюджетних видатків покривається дотаціями державного бюджету.

Для ефективного використання бюджетних коштів розмежування видаткових повноважень між рівнями бюджетів необхідно здійснювати виходячи із стану соціально-економічного розвитку, природно-ресурсного потенціалу територій. На основі узагальнення досвіду країн з розвинутою та перехідною економікою встановлено, що реформування місцевих фінансів є однією з вагомих складових розвитку суспільства. Доцільним є впровадження відповідних механізмів фінансового вирівнювання у системі міжбюджетних відносин.

Бюджети місцевого самоврядування є вагомим інструментом впливу на розвиток економічної та соціальної сфери адміністративно-територіальної одиниці. При цьому результативність бюджетної політики на місцевому рівні значним чином залежить від стану збалансованості місцевих бюджетів, рівня їх фінансової спроможності, напрямів використання бюджетних видатків. Важливим є розробка дієвих підходів щодо зміцнення фінансової забезпеченості територіальних громад, запровадження інструментів бюджетного регулювання міжбюджетних відносин, спрямованих на формування виваженої бюджетної політики на рівні місцевого самоврядування. На даному етапі розвитку міжбюджетного регулювання, бюджети сіл, селищ, міст районного значення функціонують в умовах централізованого розподілу бюджетних ресурсів. Органи місцевого самоврядування є відповідальними за здійснення соціально-економічної політики адміністративно-територіальної одиниці, для належного виконання покладених на них функцій необхідним є зміцнення доходної бази місцевих бюджетів [2].

Доцільним є удосконалення методологічних засад управління місцевими фінансами в умовах економічних перетворень, які ґрунтуються на принципах зміцнення власних доходів органів місцевого самоврядування, що сприятиме реалізації програми соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Забезпечення фінансової самодостатності територій має здійснюватися шляхом оптимізації перерозподілу доходів місцевих бюджетів та ефективності використання відповідних бюджетних асигнувань, що сприятиме підвищенню якісного рівня надання суспільних послуг. Питання посилення забезпеченості місцевих бюджетів власними доходами є достатньо важливим у процесі удосконалення механізму міжбюджетних відносин. Підвищення ефективності управління бюджетами територіальних громад необхідно здійснювати шляхом покращання фіскальної ефективності місцевих податків і зборів, посиленням дієвості бюджетного стимулювання регіонального розвитку оптимізації структури бюджетів місцевого самоврядування, упорядкування їх видаткових повноважень.

Дієвим інструментом бюджетного регулювання соціально-економічного розвитку територій є планування видаткової частини місцевих бюджетів, що підвищує обґрунтованість напрямів використання бюджетних видатків з урахуванням пріоритетних завдань соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Необхідним для дієвого функціонування та утримання у належному стані комунікаційних споруд, комунального майна, є збільшення частки видатків на житлово-комунальне господарство. Для виконання основних завдань, покладених на органи місцевого самоврядування щодо забезпечення економічного зростання та підвищення рівня життя населення важливим є посилення ефективності та прозорості використання бюджетних ресурсів, результативності діяльності розпорядників бюджетних коштів та наукової обґрунтованості прийняття рішень у сфері міжбюджетного регулювання. Обґрунтовано необхідність удосконалення механізму розподілу джерел надходжень до місцевих бюджетів, які враховуються при розрахунку міжбюджетних трансфертів. Доходи державного бюджету за рахунок яких здійснюються дотації місцевим бюджетам мають сформувати фонд фінансового вирівнювання, що сприятиме підвищенню стійкості фінансового забезпечення місцевого самоврядування. Важливим є розширення сфери застосування податку на нерухомість, що дозволить збільшити власні доходи місцевих бюджетів. Водночас, необхідно враховувати відповідні фактори, які вплинуть на фіскальну результативність зазначеного податку, у тому числі необхідність проведення інвентаризації майна, створення його єдиного реєстру, визначення органів державного управління, які будуть вести облік майна, доцільність запровадження диференціації ставок податку на нерухомість для підприємств із значними виробничими площами.

Подальший розвиток фінансового забезпечення місцевого самоврядування пов'язаний з реформуванням видаткових повноважень органів місцевого самоврядування. Перспективним напрямом є реалізація права територіальних громад сіл, селищ і міст об'єднувати на договірних засадах об'єкти комунальної власності, а також кошти бюджетів для виконання спільних проектів фінансування комунальних підприємств, установ. Процес становлення інституту місцевого самоврядування, зміцнення його фінансових основ функціонування відбувається в умовах трансформації економіки. Розширення функцій і повноважень органів місцевого самоврядування протягом останніх років супроводжувалося не у достатній мірі збільшенням відповідних фінансових ресурсів. В сучасних умовах існує потреба посилення дієвості системи фінансового забезпечення територіальних громад, що дозволить збалансувати функції місцевого самоврядування з фінансовими можливостями.

Удосконалення бюджетного механізму фінансового забезпечення територіальних громад виступає важливою складовою фінансово-економічного регулювання, що впливає на процес формування та виконання місцевих бюджетів, забезпечення дієвого механізму міжбюджетних відносин та стан соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць. На сучасному етапі розвитку місцевих фінансів потребує посилення ролі видатків місцевих бюджетів у процесі розподілу фінансових ресурсів місцевого самоврядування. Розширення місцевим органам влади повноважень в управлінні фінансовими ресурсами підвищує ефективність та дієздатність місцевої влади, що сприятиме розвитку фінансового потенціалу територій. Важливим при цьому є оптимізація розподілу видаткових повноважень між різними рівнями бюджетів з метою якісного надання суспільних послуг на рівні місцевого самоврядування, стимулювання соціально-економічного розвитку територій шляхом збільшення питомої ваги видатків розвитку у місцевих бюджетах та підвищення рівня їх інвестиційної складової[5].

ФІНАНСИ, ГРОШОВИЙ ОБІГ, КРЕДИТ

Розподіл коштів необхідно проводити з урахуванням соціальних стандартів надання суспільних послуг населенню, розрахованих на основі відповідних фінансових нормативів, що надасть можливість здійснювати обґрунтований розрахунок бюджетних видатків на надання соціально-культурних послуг. Важливим є запровадження дієвого механізму управління фінансами в межах адміністративно-територіальної одиниці, яка являє собою цілісну систему фінансових, економічних, соціальних відносин, що сприятиме покращанню бюджетного фінансування закладів соціально-культурного призначення. Міжбюджетні відносини потребують подальшого вдосконалення з метою розширення власної ресурсної бази органів місцевого самоврядування та запровадження децентралізованого принципу бюджетного регулювання. Зазначеного можна досягти за умови чіткого розподілу повноважень місцевих рівнів влади з посиленням їх відповідальності за здійснення бюджетних видатків, а також за умови створення і запровадження дієвих механізмів стимулювання органів місцевого самоврядування до пошуку нових джерел доходів бюджету. Однією з необхідних умов децентралізації фінансових ресурсів та розвитку бюджетів місцевого самоврядування є здійснення виваженої політики фінансового вирівнювання, що сприятиме досягненню економічної стабільності і проведенню політики стійкого і збалансованого розвитку територій, забезпеченню надання громадянам на належному рівні суспільних послуг.

Система міжбюджетних відносин потребує подальшого удосконалення виходячи з динаміки фінансово-бюджетних та соціально-економічних показників розвитку адміністративно-територіальних одиниць на основі вартісних і якісних стандартів забезпечення місцевого населення достатнім рівнем соціального забезпечення. Дієвим інструментом вирішення цього важливого завдання може стати збалансування фінансів територій як основа для розроблення комплексу заходів щодо активної муніципальної економічної політики у сфері бюджету, податків та інвестицій. Зазначене дасть змогу підвищити ефективність фінансових відносин, розвитку економіки на рівні місцевого самоврядування, що сприятиме упорядкуванню міжбюджетних відносин. Важливим при цьому є обґрунтований розрахунок бюджетних видатків на фінансування розвитку соціальної, гуманітарної сфери, місцевої інфраструктури. Важливим є запровадження методологічних підходів до визначення рівня самодостатності бюджетів територіальних громад сіл, селищ, міст, що ґрунтуються на системі відповідних інтегрованих показників, які характеризують ресурсний потенціал територій, з метою врегулювання принципів розподілу фінансових ресурсів між відповідними бюджетами та закріплення за ними джерел доходів для забезпечення видаткових повноважень.

Зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування можливе за умови удосконалення механізму розподілу міжбюджетних трансфертів через запровадження відповідних державних соціальних стандартів та фінансових нормативів по видатках бюджету, які делегуються місцевому самоврядуванню. Фінансове забезпечення територіальних громад можливо підвищити за умови забезпечення відповідності між завданнями органів місцевого самоврядування і ресурсами, необхідними для їх виконання, збільшенням питомої ваги власних бюджетних надходжень у загальному обсязі доходів місцевих бюджетів. Підходи щодо удосконалення структури місцевих фінансів повинні розроблятися з урахуванням пріоритетних напрямів бюджетної, податкової політики на середньострокову перспективу. При впровадженні перспективного планування бюджету на місцевому рівні необхідно враховувати пріоритетність відповідних соціально-економічних завдань місцевого самоврядування та фінансових можливостей територіальних громад. Важливим є формування фінансово дієздатних територіальних громад, спроможних здійснити надання громадянам якісних соціальних та суспільних послуг, забезпечити ефективне використання бюджетних коштів [12].

Фінансове забезпечення територіальних громад є ефективним інструментом оцінки діяльності місцевого самоврядування як первинного суб'єкту соціально-економічних відносин, що забезпечує функціонування комунальної власності, акумулювання в бюджеті місцевого самоврядування місцевих податків і зборів, надання суспільних місцевих послуг. В умовах становлення бюджетної системи досягнення мети фінансової самодостатності територіальних громад дозволить реалізувати принцип збалансованого функціонування місцевих фінансів. Сутність фінансової самодостатності органів місцевого самоврядування територіальної громади має розглядатися з урахуванням таких класифікаційних ознак, як демографічні складові, інституційні складові, у тому числі межі спільної території, можливості соціальної взаємодії, економічно-правові основи, а також узгодженість фінансово-економічних завдань в межах адміністративного утворення. Врахування зазначених характеристик дозволить визначити потенціал фінансової спроможності, забезпечення відповідними фінансовими, природними, людськими ресурсами, що сприятиме підвищенню ефективності управління фінансами територіальних громад.

Для реалізації принципів ефективного функціонування бюджетної системи на рівні місцевого самоврядування необхідно забезпечити належний рівень фінансування відповідних суспільних потреб, виходячи із основних завдань органів місцевого самоврядування на основі дієвого бюджетного планування та результативного використання бюджетних коштів. Бюджети місцевого самоврядування є основною ланкою місцевих фінансів, їх формування обумовлене необхідністю здійснення повноважень, які покладені на органи місцевого самоврядування.

Вітчизняна бюджетна система характеризується переважним виконанням делегованих державою повноважень у більшості органів місцевого самоврядування та дотаційним фінансуванням місцевих бюджетів. Розробка та реалізація політики управління міжбюджетними відносинами має спиратися на обґрунтовані підходи до формування бюджетів територіальних громад з урахуванням оптимальних критеріїв бюджетування. Фінансова самостійність територіальної громади залежить від рівня збалансованості місцевих бюджетів, виваженого розподілу функцій та повноважень між органами центральної та місцевої влади, пріоритетності спрямування бюджетних видатків на потреби громади. Механізм формування міжбюджетних відносин передбачає застосування принципу рівності та прозорості у визначенні обсягів доходів і видатків місцевих бюджетів на делеговані державою повноваження та фінансування мінімально необхідних соціальних послуг. Важливим є переосмислення ролі держави у формуванні доходів місцевих бюджетів, наданні фінансової підтримки, у тому числі дотації вирівнювання для виконання територіальними громадами відповідних функцій.

Подальше вдосконалення міжбюджетних відносин доцільно проводити з врахуванням особливостей соціально-економічного розвитку територій, досвіду реформ країн з розвинутою та перехідною економікою. Підхід розвинутих країн є важливим в частині впровадження системи моніторингу й оцінки доходів і видатків місцевих бюджетів на основі результативних показників їх виконання та практики регулювання міжбюджетних відносин за допомогою системи вирівнювання, надаючи повноваження щодо управління фінансами громади місцевому самоврядуванню. В умовах трансформаційних перетворень важливим є визначення основних напрямів фінансово-бюджетної політики, у тому числі в частині міжбюджетного регулювання на середньострокову перспективу, що посилить керування управління місцевими бюджетами. На сучасному етапі розвитку бюджетної системи необхідним є підвищення фінансової спроможності місцевого самоврядування, зміцнення власної доходної бази місцевих бюджетів. Важливим є удосконалення податкової політики в частині розширення джерел податкових надходжень, які формують доходи бюджету місцевого самоврядування, що не враховуються при розрахунку дотації вирівнювання. Одним із вагомих інструментів інституційних змін формування доходної частини місцевого бюджету є розширення сфери застосування податку на нерухоме майно, що надасть змогу збільшити доходи бюджетів місцевого самоврядування[8].

Фінансове забезпечення територіальних громад потребує удосконалення та поступового приведення принципів його функціонування до норм європейських стандартів. Основними напрямками удосконалення міжбюджетного регулювання мають

бути впорядкування переліку джерел доходів бюджетів місцевого самоврядування, у тому числі в частині доходів на виконання власних повноважень, перерозподіл видаткових повноважень та розрахунок показників видатків місцевих бюджетів з метою підвищення рівня стійкості бюджетів місцевого самоврядування.

Висновки. Формування місцевих бюджетів у системі бюджетного регулювання є вагомим інструментом реалізації фінансово-економічної політики держави, складовою механізми міжбюджетних відносин, основним важелем соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Бюджетна політика у сфері формування місцевих бюджетів включає заходи, пов'язані із мобілізацією доходів, перерозподілом, використанням, забезпеченням фінансового вирівнювання територіальних та муніципальних суспільних фондів грошових коштів у процесі збалансованого управління бюджетними ресурсами держави. Серед інструментів міжбюджетного регулювання соціально-економічного розвитку територій визначальне місце посідають фінансові нормативи бюджетної забезпеченості, коригуючи коефіцієнти до них, індекс відносної податкоспроможності відповідного бюджету, коефіцієнт вирівнювання, розрахунковий обсяг кошика доходів місцевих бюджетів. Покращення якісного рівня системи міжбюджетних відносин можливе за умови удосконалення розподілу функцій та повноважень між органами державної влади та місцевого самоврядування на засадах збалансування загальнодержавних і територіальних інтересів. Розмежування видаткових та доходних повноважень повинно базуватись на обґрунтованих засадах, доцільним є удосконалення механізму розподілу міжбюджетних трансфертів для бюджетів місцевого самоврядування. Подальший розвиток системи формування місцевих бюджетів доцільно здійснювати із урахуванням досвіду країн з розвинутою та трансформаційною економікою в частині підвищення ролі власних доходів, збільшення фінансової основи місцевого самоврядування.

Список використаних джерел

1. Афанасьев М.П. Основы современной бюджетной системы: европейский аспект / М.П. Афанасьев // Финансовый журнал. – 2010. – № 1. С. 5 – 10.
2. Бланкарт Ш. Державні фінанси в умовах демократії: вступ до фінансової науки / Пер. з нім. – К. : Либідь, 2000. – 609 с.
3. Буковинський С.А. Концептуальні підходи до формування перспективного бюджетного плану / С.А. Буковинський // Фінанси України. – 2006 – № 3. – С. 21–28.
4. Буряченко А.Є. Впорядкування міжбюджетних фінансових потоків / А.Є. Буряченко // Вчені записки: зб. наук. праць. Вип. 12. – К. : КНЕУ, 2010. – С.160–165.
5. Зайчикова В.В. Прогнозування доходів місцевих бюджетів у процесі міжбюджетного регулювання / В.В. Зайчикова // Фінанси України. – 2007. – № 6. – С. 69 – 81.
6. Кравченко В. І. Місцеві фінанси України / В. І. Кравченко. – К.: Знання, 1999. – 487с.
7. Луніна І.О. Державні фінанси та реформування міжбюджетних відносин. – К. : Наукова думка, 2006. – 432 с.
8. Місцеві фінанси / за ред. О.П. Кириленко. –К. : Знання, 2006. – 677 с.
9. Мярковський А.І. Перспективи вдосконалення фінансового регулювання в Україні: глобальні виклики / А. І. Мярковський // Фінанси України. – 2014. – № 5. – С. 7–19.
10. Самуельсон П. Економіка / П. Самуельсон, В. Нордгауз; пер. з англ.– М.: Вільямс, 2010. – 1360 с.
11. Фінанси / за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. – К.: Знання, 2008. – 611 с.
12. Чугунов І.Я. Бюджетно-податкова політика в умовах інституційних перетворень / І.Я. Чугунов, В.Д. Макогон // Вісник КНТЕУ. – 2014. – №4. – С.79-91.

References

1. Afanasyev M.P. Bases of modern budgetary system: European aspect //Financial magazine. 2010. No. 1. Page 5 – 10.
2. Blankart S. Derzavni finansy v umovach demokratiji: vstup do finansovoi nauky / Per. z nim. K. : Lybi, 2000. 609 s.
3. Bukovynsky S.A. Konceptualni pidchody do formuvannia perspektyvnoho biudzetnoho planu // Finansy Ukrainy. 2006. № 3. S. 21–28.
4. Buriacenko A.Je. Vporiadkuvannia mizbiudzetnyh finansovyh potokiv // Vceni zapysky: zb. nauk. prac. Vyp. 12. K.:KNEU, 2010. S.160–165.
5. Zaycykova V.V. Prohnozuvannia dochodiv miscevyh biudzetiv u procesi mizbiudzetnoho rehuliuвання. // Finansy Ukrainy. 2007. № 6. S. 69 – 81.
6. Kravchenko V.I. Miscevi finansy Ukrainy. K. : Znannia, 1999. 487s.
7. Lunina I.O. Derzavni finansy ta reformuvannia mizbiudzetnyh vidnosyn. K. : Naukova dumka, 2006. 432 s.
8. Miscevi finansy /za red. O.P. Kyrylenko. K. : Znannia, 2006. 677 s.
9. Myarkovskiy A.I. Perspektivy vdoskonalennia finansovoho rehuliuвання v Ukraini: hlobalni vyklyky // Finansy Ukrainy. 2014. № 5. S. 7–19.
10. Samuelson P., Nordhauz V. Ekonomika. er. z anhl. M. : Vyljams, 2010. 1360 s.
11. Finansy / za red. S.I. Yuriya, V.M. Fedosova. K. : Znannia, 2008. 611 s.
12. Chugunov I.Ja., Makogon V.D. Biudzetno-podatkova polityka v umovach instytucijnyh peretvoren // Visnyk KNTEU. 2014. №4. S.79-91.

ДАНИ ПРО АВТОРА

Карамушка Лариса Іллівна
директор Департаменту фінансів
Київська обласна державна адміністрація

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Карамушка Лариса Ильинична
директор Департамента финансов
Киевская областная государственная администрация

DATA ABOUT THE AUTHOR

Karamushka Larissa Illivna
director of Finance department
Kyiv Regional State Administration